

**Др Милош
ТИМОТИЈЕВИЋ**
музејски саветник
Народни музеј Чачак
slapovi@gmail.com

ПРАЗНИЧНИ СЈАЈ ЗАВИЧАЈНЕ СВЕТКОВИНЕ: ПОСЕТА КРАЉА АЛЕКСАНДРА И КРАЉИЦЕ ДРАГЕ ЧАЧКУ 1901. ГОДИНЕ

АПСТРАКТ: *Ефемерни сјекшакл који је ирашио краља Александра и краљицу Драгу Обреновић ириликом носеће Чачку 2. (15) 4. (17) септембра 1901. године, био је део званичне рејрезеншашивне државне културе Краљевине Србије у то време, која је за циљ имала ириказивање „идеалној“ државној сисшема - народне монархије. Полишички ришуали који су уириличени шребало је да иошврде разіранаше релационе мреже између иресшонице и иериферије, између Београда и Чачка, родној месша краљичине мајке и дела ширеі завичаја иородица Обреновић и Луњевица.*

КЉУЧНЕ РЕЧИ: *краљ Александар Обреновић, краљица Драга Обреновић, иородица Луњевица, Чачак, иолишички ришуал, динасшичка идеологија, ефемерни сјекшакл, релационе мреже*

Сврха политичких ритуала своди се на одржавање постојећег поретка у држави. Такви перформанси представљају догађаје који се у свести људи налазе изван пролазних и непредвидивих друштвених дешавања. Владар, као централна личност државе и организованих свечаности, треба да буде јемство очувања целовитости и трајности заједнице, при чему се нарочито подстиче вера у унапред осмишљен сценски приказ.¹

Званична репрезентативна култура Краљевине Србије у време династије Обреновић имала је задатак да у јавности прикаже владајући систем – народну монархију. Пропагандно деловање није се обраћало само разуму. Намерно се повећавала емоционалност која се темељила на већ постојећим обрасцима размишљања и „заједничком знању“ о прошлости. Образложење моћи власти заснивало се на верском тумачењу

идеје монархије и улоге монарха у друштву. Драматуршко деловање било је веома значајно, при чему су разне кулисе, бакљаде и портрети подстицали емоционалу приврженост династији чији су владари били својеврсни „хероји нације“.²

Околина Горњег Милановца представља завичај династије Обреновић, а Љубић поред Чачка простор најважније битке из 1815. године, истакнуто место сећања важно за династичку, националну и локалну самосвест. Љубић је тај статус задржао и после смене династија 1903. године, па и током епохе социјализма у другој половини ХХ века.³ Женидба краља Александра Обрено-

[1] Mark Abeles, *Antropologija države* (Zemun: Biblioteka XX vek; Beograd: Čigoja štampa, 2001), 145, 164, 168-169, 183-184.

[2] Мирослав Тимотијевић, *Таковски усшанак – сршске Цвеши : о јавном заједничком сећању и заборављању у симболичној иолишичи званичне рејрезеншашивне културе* (Београд: Историјски музеј Србије : Филозофски факултет, 2012), 31-32, 277.

[3] Милош Тимотијевић, „Бој на Љубићу у званичној репрезентативној култури Чачка током XIX и XX века“, у: *Сршска револуција и обнова државности Србије : двесша година од Другоі сршској усшанка*, ур. Радомир Ј. Поповић (Београд: Историјски институт; Чачак: Међуопштински историјски архив, 2016), 215-240.

вића са Драгом Машин (девојачки Луњевица) 1900. године условиће стварање нових и разгранатијих политичких релационих мрежа између престонице и периферије.

Наиме, Чачак је варош у којој се родила и Анђелија Анђа Кољајић, мајка будуће краљице Драге Обреновић. Анђелијина мајка Ана била је старија ћерка проте Јанка Михаиловића Молера из Негришора у Драгачеву, чувеног иконописца и сликара.⁴ Постоји мишљење како је Анђелија, супруга Панте Луњевица и Драгина мајка, била кћи председника општине Чачак.⁵ Заправо, Анђин отац Ђорђе Кољајић био је само трговац, али се после смрти супруге Ане поново женио са Дуњом Лазовић, удовицом Вука Радовића, некадашњег председника општине Чачак.⁶

И поред тога Луњевице су имале низ родбинских и кумовских веза у Чачку. Риста, ћерка Николе Луњевице, удала се 1828. године у Чачак за трговца Вукашина Даниловића. Нису имали деце.⁷ Риста је 1843. венчала Петра Белића (будућег председника општине Чачак) приликом склапања првог брака. Касније је венчала и Петровог брата Јована. То нису била једина кумства. Ђурђија Луњевица, четврта жена Николе Луњевице, венчала је 1855. године Владимира Хацића (будућег председника општине и народног посланика) са Маријом Ђорђевић.⁸ Породична политичка баштина и релационе мреже унутар локалне заједнице и централне власти увек су важни. Они представљају важно политичко поље у коме се стварају услови

и за симболичко-пропагандно обликовање простора на коме се делује.

На тај начин Чачак је постао део проширеног завичаја Обреновића и Луњевица, чији је значај био посебно важан почетком јесени 1901. године, када је после Драгине непостојеће трудноће и губитка наде да ће Србија добити наследника династије Обреновић, све више говорено о могућности да Никодије Луњевица, најмлађи брат краљице Драге, постане престолонаследник. На тај начин породица Луњевица била је потенцијално нова династија.⁹

Краљица Драга Обреновић је и поред тога имала низ савладарских функција, а назнаке да ће Луњевице постати нова владарска породица никако нису прошле неопажено у јавности Србије, посебно околини Горњег Милановца и Чачка, простора где је живела снажна локална традиција у вези са Другим српским устанком. Постоји и претпоставка да је краљ Александар Обреновић због наклоности према Драги Машин већ 1896. године имао намеру да се окружи људима заслужним за обнову српске државности, тако да се говорило о могућој обнови племства. Црква је владавину династије Обреновић приказивала као обнову средњовековне државе Немањића, а владавину Александра као пример симфоније државе и цркве. Садејство државе, нације и монархије, као и широко прихваћен концепт владара као изабраног „хероја-краља”, приказивани су као збирни симбол народних тежњи. Истовремено, црква је инсистирала да је владар („миропомазаник”) мистични предводник свога народа, што је био наставак средњовековних династичких идеја.¹⁰

Званични државни извештаји приказивали су долазак владарског пара у Чачак

[4] Милосав Д. Протић, *Драгачево и његови славни синови* [Б. м.: б. и., 1940], 99.

[5] Ана Столић, *Краљица Драга Обреновић* (Београд: Завод за уџбенике, 2009), 21-23, 133-136; Сузана Рајић, *Александар Обреновић: владар на ирелазу векова: сукобљени свештови* (Београд: Српска књижевна задруга, 2011), 19.

[6] Радош Ж. Мацаревић, *Први грађани Чачка 1839-1914* (Чачак: Међуопштински историјски архив, 2012), 42.

[7] Иван С. Павловић, *Никола Милићевић Луњевица (биографија)*, пр. Бориша Радовановић ([Београд]: Удружење братства Милићевића; Крагујевац: Историјски архив Шумадије, 2015), 50-51.

[8] Радош Ж. Мацаревић, *н. г.*, 53, 91.

[9] Ана Столић, *н. г.*, 21-23, 133-136; Сузана Рајић, *н. г.*, 473-478, 492-493.

[10] Игор Борозан, *Рејрезентативна култура и политичка пројекција: сименик кнезу Милошу у Нејошину*, (Београд: Филозофски факултет, Катедра за историју уметности новог века, 2006), 82-95.

почетком септембра 1901. године као повратак завичају. Такав догађај увек представља својеврсни обред размене између унутрашњости, из које се црпи легитимитет, и престонице, симбола шире државне заједнице, која има задатак да „награди” завичај. Све се приказује као „праведан” повратак ствари на своје место, јер је природно да владар не заборави родни крај који му је омогућио политички узлет, а главне теме вербалне политичке комуникације постају пријатељство и оданост.¹¹

Јавне свечаности имају веома сложену форму и значајно место у програмима владарске пропаганде. Током XIX века њихов концепт постао је кодификован и веома прецизно одређен. Унапред организовано извођење ефемерног спектакла подразумева утврђивање пута кретања свечане поворке, поштовање главних тачака у топографији града, укључивање свих социјалних слојева у програм прославе и увежбаност извођења многих пропратних дешавања (попут топовске паљбе или пуцања прангија), као и неизоставно поздрављање владара. Владари су заправо путовали кроз припремљене декорације и кулисе, а не стварност. Тријумфалне капије, заставе, цвеће, транспаренти, коњаници, прангије, топови, свечани говори и зарицања, присуство деце и јавно исказивање радости, били су саставни део декорације која је пратила владаре династије Обреновић током њихових посета Србији, с циљем спајања општих хришћанских узора, прославе владара и уздизања државе и нације.¹²

Краљевски пар дошао је у Чачак из Краљева, које је у симболичној репрезентативној култури Обреновића имало важну улогу. Значај манастира Жиче у коме је краљ Александар 1889. године миропомазан по узору на српске средњовековне владаре, као и сама чињеница да је некадашњи Карановац

преименован у Краљево, имали су статус прворазредног политичког симбола, који је касније користила и династија Карађорђевић.¹³ У том духу обликован је и говор жичког игумана Серафима 2. (15) септембра 1901. године пред полазак Драге и Александра Обреновић у Чачак: „На овој древной лаври царској отворена су седмора врата, куда су — рече игуман — стари владооци наши улазили у ову свету обитељ и у њој се крунисали. Дај Боже да се отворе и осма врата, кроз која ће Ваше Величанство овде ући, да буде царским венцем крунисано, исто онако, као што је пре неколико година и светим миром помазано на овом светом месту.” Краљевски пар је том приликом игуману даривао велики златни крст.¹⁴ То није био једини дар који је игуман Серафим примио. Убрзо је, на рођендан краљице Драге Обреновић 11. (24) септембра 1901. године, одликован Орденом Светог Саве V реда.¹⁵

Драга и Александар путовали су кочијом из Краљева за Чачак. Уз пут народ је „клицао”, а „женска чељад” су бацала цвеће на друм и кола. Краљ и краљица застали су у селу Лазац, потом и Заблаћу у коме је приређено и молепствије у локалној цркви. Свештенство предвођено парохом Миланом Поповићем дочекало је госте у свечаним одеждама. Након тога је организован ручак за преко 100 особа, на коме је угледни свештеник Вићентије Поповић наздравио краљу и краљици, а монарх окупљеном народу Среза трнавског који је почео да игра коло.¹⁶ Одушевљење

[11] Mark Abeles, *n. g.*, 165-166.

[12] Биљана Мишић, „Ефемерни спектакл : проглашење Краљевине Србије 1882”, *Наслеђе* 6, Београд, 2005, 85-106.

[13] Љубодраг П. Ристић, „Краљеви у Краљеву (1882-1889-1904)”, *Рудо Поље, Карановац, Краљево : (од њрвих йомена до Првој свейској райа)*, ур. Никола Тасић, Драган Драшковић, (Београд : Балканолошки институт САНУ ; Краљево : Народни музеј, 2000), 233-246.

[14] Аноним, „С пута наших величанстава”, *Српске новине* бр. 196, Београд, 4. септембар 1901, 1; Аноним, „Поздравна реч њиховим величанствима у Манастиру Жичи приликом посете 2. септемвра тек. год., говорена од старешине манастирског игумана Серафима”, *Српске новине* бр. 204, Београд, 14. септембар, 1901, 2.

[15] [Списак одликаних лица] *Српске новине* бр. 202, Београд, 11. септембар 1901, 2.

[16] Аноним, „С пута наших величанстава”, *Српске новине* бр. 196, Београд, 4. септембар 1901, 1.

народа била је уобичајена сцена на целом путовању, али у чачанском крају, за разлику од свих других места које су посетили Драга и Александар (према „Српским новинама“), прангије нису пуцале, сељаци нису давали поклоне, а нису подизане ни тријумфалне капије. Није било ни целоноћног „бдења“ сељака који би дочекали јутро док су краљ и краљица спавали, као у случају Краљева, Студенице и Ужица.

Дочек у Чачку је и поред изостанка такве декорације ипак био свечан. „Море“ окупљеног народа дочекало је владара и његови супругу у слепоподневним сатима још у предграђу. На самом уласку у варош „краљевска величанства“ поздравио је општински одборник Илија Кривачић, пошто је чачански посланик Сретен Гогић био болестан. Густе шпалири окупљених људи били су постројени све до цркве у центру вароши, пред којом су стајали „упарађени ђаци основне школе, женске и мушке“, као и многи други грађани и грађанке. Краљица је и пре и после уласка у храм од девојчица и жена добијала цвеће. У цркви је епископ Сава Дечанац одржао благодарење.¹⁷ То није био њихов први (ни последњи) сусрет током овог путовања. Владика Сава дочекао је владарски пар већ у манастиру Студеници 30. августа по старом, односно 12. септембра по новом календару. Том приликом упоредио је Обреновиће са Немањићима, а Студеницу назвао „српским Јерусалимом“. Епископ Сава дочекао је краљевски пар и у Такову 8. (21) септембра, где је са свештенством извршио водоосвећење новоизграђеног дворца, а затим увече остао на вечери.¹⁸

Црква у Чачку, као стара немањићка задужбина која је три пута претварана у џамију, а затим 1834. године за време кнеза Милоша коначно враћена у статус хришћанске богомоље, имала је важну симболику. Осим тога и Милош Обреновић је цркви у Чачку променио храмовну славу у част победоносног боја на Љубићу, а током XIX века по вароши је током литија ношен барјак са ликом кнеза Милоша, чиме су се на симболичан начин уједињавали владајућа династија, црква и држава.¹⁹

Владика Сава Дечанац је за време богослужења у чачанској цркви указао на значај Чачка и Љубића у симболици победе Милоша Обреновића над Турцима после петовековног робовања. Обреновиће је поново упоредио са Немањићима, а бој на Љубићу истакао као прву српску победу после Косова: „Ваших Величанстава значајан је и благословен овај пут, којим желите посетити, поред осталих и ово јуначко и по српско племе спасоносно место, где се од пре 80 година појави у српском Витлејему — Такову српском, са уздигнутом из мученичке српске крви, праха и пепела, српском заставом и тргнути мачем, Вашег Величанства бесмртни праћед Велики Милош, први Обреновић, први народни вођа садање народне слободе, први творац нове српске државе.“ Цео говор обликован је у духу борбе хришћанства против агресивног ислама и неупитне оданости династији Обреновић, коју је сама „Промисао“ довела на владарски трон обновљене Србије. Епископ није пропустио да помене како је краљица Драга, по рођењу своје мајке, заправо Чачанка.²⁰

[17] Аноним, „С пута наших величанстава“, *Српске новине* бр. 196, Београд, 4. септембар 1901, 1; Аноним, „С пута наших величанстава“, *Српске новине* бр. 196, Београд, 4. септембар 1901, 1; Милутин Јаковљевић, „Јован Кривача и Илија Кривачић – забелешке знатнијих догађаја (1853-1909)“, *Изворник* 1, Чачак, 1984, 30.

[18] Аноним, „С пута наших величанстава“, *Српске новине* бр. 194, Београд, 2. септембар 1901, 1; Аноним, „С пута наших величанстава“, *Српске новине* бр. 201, 9. септембар 1901, 1.

[19] Радивоје Бојовић, *Бојородичина црква на Морави* (Чачак: Народни музеј Чачак, 1992), 61; Делфина Рајић, Милош Тимотијевић, *Црква Светиої Вазнесења Христивої у Чачку* (Чачак: Народни музеј Чачак, 2011), 5-38; Милош Тимотијевић, „Бој на Љубићу у званичној репрезентативној култури Чачка током XIX и XX века“, 215-240.

[20] Аноним, „Поздравна реч њиховим величанствима које је изговорено епископ Сава у чачанској цркви приликом Њиховог доласка у Чачак 2. овог месеца“, *Српске новине* бр. 204, Београд, 14. септембар, 1901, 1-2.

Епископ Сава Дечанац био је истакнути великодостојник Српске православне цркве, али у исто време национални радник и учесник ослободилачких ратова. На челу Жичке епархије, са седиштем у Чачку, налазио се од 1890. до 1913. године, када је преминуо.²¹ Био је носилац бројних највиших одликовања (Таковског крста I, III и V реда, Белог орла IV реда, Светог Саве I реда, Данила II реда).²² Управо је он у свом делу „Владалац и народ : крунисање и миропомоцање владаоца, дужности његове и народне” (1897) развио државни концепт о владару као глави националног организма и нужности покорвања краљевској власти. Тиме је подупиран владарски ауторитаризам Обреновића и обнављана средовековна идеја о средишњем месту краљевског помазаника у држави, додатно учвршћивана везивањем за династију Немањића. На тај начин власт Обреновића приказивана је као обнова средњовековног „златног доба“, чиме је њихова породица добијала и нејасну перспективу стицања статуса светости. Поједини публицисти владајућу династију јавно су санкционисали, мада је нововековни концепт власти имао превасходно световно исходиште. Српска црква је током XIX века (посебно крајем столећа) у оквиру хвалоспева династији Обреновићи приказивала кнеза Милоша као духовно-националног еквивалента библијским узорима („божји изабраник“, „изасланик божји“ „месија“) и настављача државне мисије Стефана Немање, јер су обојица извршили велики препород српског народа који у потпуности, попут јеврејског, постаје „изабрани“. Црква ипак националну идеју није претпоставила религијској нити је кнез Милош канонизован.²³

После изласка из чачанске цркве „краљевски супружници” кренули су у зграду Окружног начелства која је била спремљена за њихов конак. Хлеб и со симболично им је понудио Влајко Антонијевић, а свечани поздрав изговорио је Никола Радовановић. Дочек је био достојанствен, а нарочито се допао краљици, тако да је одлучено да сутрадан остану у Чачку, чиме се боравак у вароши и најближој околини продужио на три дана.²⁴

Долазак краљице Драге и краља Александра у Чачак затекао је варош у прелазном периоду када је у питању општинска власт. Никола Радовановић, председник општине, дао је оставку која је уважена 18. јуна 1901. године. Нови председник општине Владимир Влајко Антонијевић постављен је на ту дужност тек 16. октобра 1901. године.²⁵ Управо су њих двојица и били у одбору за дочек краљевског пара. Радовановић је био истакнути обреновићевац, председник општине и народни посланик у више мандата и носилац највиших одликовања (Таковског крста II, III и V реда, Белог орла III, IV и V реда, Милоша Великог III реда, а супруга Јелика Ордена Светог Саве IV реда). Он је као либерал био у групи народних посланика који су подржали женидбу краља Александра са Драгом Машин 1900. године.²⁶

Општина Чачак приредила је за краљевски пар у новоизграђеном хотелу „Крен” велики банкет за преко 150 особа. Краљу и краљици први је наздравио апотекар Иван Стојшић (први апотекар у вароши и будући народни посланик), који је за „осведочену оданост престолу и отаџбини” 23. јула (5. августа) 1901. године одликован Орденом Белог орла V реда. Истим орденом тада је одликован и адвокат Глиша Новаковић,

[21] Милош Тимотијевић, „Епископи жички (1834-1911): биографије из Прегледа цркве епархије жичке”, *Наша историја* 11, Краљево, 2010, 219-244.

[22] С. Вуковић, „Бараћ, Сава (Ђорђе)”, у: *Српски биографски речник 1, А-Б*, (Матица српска: Нови Сад, 2004), 418.

[23] Игор Борозан, *н. д.*, 325, 382-383; Мирослав Тимотијевић, *н. б.*, 73-77, 118, 124, 181, 243, 324, 338.

[24] Аноним, „С пута наших величанстава”, *Српске новине* бр. 196, Београд, 4. септембар 1901, 1.

[25] Радош Ж. Маџаревић, *н. д.*, 65-76, 171-178.

[26] Горан Давидовић, Лела Павловић, *Историја Чачка : хронологија од историје до 2000. године*, (Чачак: Међуопштински историјски архив, 2009), 99-100.

Орденом таковског крста III реда трговац Младен Милијановић, а Орденом таковског крста IV реда трговци Влајко Антонијевић, Васо Ивановић и Сретен Гогић.²⁷

Краљ Александар је отпоздравио на упућене поздраве апотекара Стојшића, као што је то радио и у другим градовима, а затим захвалио на пријатном и топлим дочеку. Поред тада важног политичког питања у вези са прихватањем и спровођењем у живот новог Устава, краљ је инсистирао на томе да је Чачак везан за династију Обреновић „историјским успоменама” и да је родно место краљичине мајке. После банкета одржан је серкл, да би краљ и краљица после поздрављања отишли на конак у зграду Окружног начелства. Приликом боравка у Чачку Драга и Александар поклонили су варошкој сиротињи 400 динара у сребру.²⁸

Ујутро, пре доручка, краљевски пар је примао грађанство, чиновништво, чланице Женског друштва, свештенство, како из Чачка, тако и околних места, а затим и депутације из разних срезова. Касније је приређен ручак на коме је било 60 угледних особа из Чачка и околине. Око 5 часова по подне краљ и краљица возили су се са својом свитом по вароши и љубићким друмом. Увече је, у 7 часова, приређена велика бакљада. Цео простор испред цркве и зграде Окружног начелства био је испуњен светом, осветљен бакљама и лампионима. На врху једне „куле” у облику трonoшца такође је горела ватра. Краљевски пар махао је народу са прозора, а на улици је свирана и певана химна Србије. Свечани говор одржао је адвокат Драгутин Васић: „Чачани, вазда одани, увек су са усхићењем и радошћу дочекивали свога

Краља и Господара, који је у више прилика удостојио овај град Својом високом посетом. Али данашњем одушевљењу, радости и срећи њиховој нема краја, јер поред свога омиљеног Краља, коме су веома захвални, дочекују и верну Му и драгу Сапутницу у животу, Прву Краљицу Српкињу обновљене државе српске, Пресветлу Унуку Славног и чувеног Војводе Српског Николе Луњевице, који се са творцем нове српске државе Милошем Великим борио за ослобођење Српства и обновљење његове старе славе и величине [...] Радост наша у толико је већа што је племенита и узвишена Краљица рођена у округу, чије је средиште Чачак, а Њена племенита мајка госпођа Анђа у самом Чачку, и што је Провиђење одредило да њена Терка буде Краљица Српска и Нашем Краљу донесе мир, спокојство и срећу у кући, те најважније услове за миран и задовољан породичан живот и јемство за напредан и срећан живот народни.”²⁹

Васићев говор био је препун симболике која је упућивала на монархистичке, династичке, државне, националне, црквене, породичне и завичајне теме и вредности. Љубав и оданост биле су најважније особине које су спајале краљевски пар и Чачане. Адвокат Васић добио је на рођендан краљице Драге 11. (24) септембра 1901. године (што је био државни празник) Ордена Таковског крста IV реда.³⁰ Касније, после Мајског преврата 1903. године, Драгутин Васић јавно је грдио и ниподаштавао мртву краљицу Драгу Обреновић. Истовремено дочек краљевског пара у Чачку из 1901. године изврнут је руглу у облику приповести у којој централно место заузима уживање у јелу и пићу: „Изношени су пред народ печени јагањци, прасци и волови, точило се вино и ракија, а весеље је трајало до дубоко у ноћ.” Наводно је исти

[27] [Списак одликoваних лица] *Српске новине* бр. 162, Београд, 23. јул 1901, 2; Аноним, „С пута наших величанстава”, *Српске новине* бр. 196, Београд, 4. септембар 1901, 1; Мирослав Миле Мојсиловић, *Апошкарство у Чачку* (Чачак: Апотеке „Др Драгиша Мишовић”, 1976), 39, 124; Горан Давидовић, Лела Павловић, *н. г.*, 217, 223, 237.

[28] Аноним, „С пута наших величанстава”, *Српске новине* бр. 196, Београд, 4. септембар 1901, 1; Горан Давидовић, Лела Павловић, *н. г.*, 220.

[29] Аноним, „С пута наших величанстава”, *Српске новине* бр. 197, Београд, 5. септембар 1901, 1.

[30] [Списак одликoваних лица] *Српске новине* бр. 202, Београд, 11. септембар 1901, 1.

декор пратио и прославу свргнућа Обреновића у Чачку 1903. године.³¹

Краљ Александар Обреновић је после говора адвоката Васића ритуално отпоздравио говорнику, као и у свим другим местима које је посетио, потом и окупљеном народу, указујући на важност слоге, завичајне повезаности, краљичине радости због топлот дочека у родном крају, указујући на важност њене породице Луњевица, али и на значај увођења у живот државе новог Устава. Тако се завршила општенародна свечаност, носиоци бакљи отишли су у општинску кућу одакле су и дошли, а краљевски пар је са преко 60 званица био на вечери у згради Окружног начелства. Следећег јутра, у 9 сати, одржано је молепствије у цркви, а затим су краљ и краљица кренули према Ужицу.³²

Тако је трећег дана краљевска свита изашла из града. Путовање је организовано старом трасом пута преко планине Јелице, а не кроз Овчарско-кабларску клисуру. Краљевска поворка застајкивала је на много места. У селу Паковраћу дочекала их је мноштво народа са спремљеном закуском, а народни посланик Милош Ћосић поздравио је краља и краљицу у име народа Среза трнавског. У селу Марковици, које је већ у Срезу драгачевском, краљевски пар дочекала је нова делегација, хладњаци и закуска. У име народа Среза драгачевског говор је одржао народни посланик Миленко Протић. На свим таквим местима краљ и краљица силазили су из кола и накратко се задржавали у разговору са окупљеним сељацима. Узвици, аплаузи и бацање цвеће били су уобичајени декор.³³ Заслуге за подржавање династије нису заборављене. Убрзо, за краљичин рођендан, укупно седам особа из Чачка и ближе околине одликовано је

Орденом Таковског крста IV реда: Милош Ћосић – народни посланик из Паковраћа, Антоније Мутап – земљоделац из Прислонице, Милутин Анђелић – народни посланик из Бечња, Младен Броћић – трговац из Гуче, Мијајило Петковић – кројач из Чачка, Добрица Лазић – адвокат из Чачка и Драгутин Васић – адвокат из Чачка.³⁴

На граници Рудничког и Ужичког округа краљевски пар опростио се са делегацијом из Чачка и Драгачева. Пожежани и Ужичани дочекали су краља и краљицу испред величанствене тријумфалне капије, пратњу до Ужица обезбеђивало је 200 коњаника, делегацију за дочек чинили су највиђенији људи, а сељаци су уз пут делили поклоне. На улазу у град организовано је пуцање прангија. Ужице је већ тада, за разлику од других места у западној Србији, имало електрично осветљење, што је целој вароши давало свечани изглед. Огромна маса света из целог округа дочекала је владарски пар, да би потом целу ноћ провели у граду.³⁵ Краљевчани и Чачани имали су на уму симболичку важност својих вароши, значај црквених свечаности, па и породичну повезаност, али су Ужичани величанственошћу дочека надмашили своје суседе. Ипак, све је то било у сенци симболике која је пратила краљевски пар у посети Таковском срезу, ујем завичају Обреновића и Луњевица.

На примеру изразито непопуларне краљице Драге Обреновић и омрзнуте династије Обреновић, посебно код најбројније опозиционе политичке партије у Србији (Народне радикалне странке), показује се како се овакви политички односи у завичају стављају у други план, док се истичу вредности сродства, пријатељства и оданости родном крају. Краљевски пар је у Чачку дочекан

[31] Божидар С. Недељковић – Рочкоман, *Трајична љубав краљице Драге* (Београд: Штампарија „Зора“, 1938), 217-218.

[32] Аноним, „С пута наших величанстава“, *Српске новине* бр. 197, Београд, 5. септембар 1901, 1.

[33] Аноним, „С пута наших величанстава“, *Српске новине* бр. 198, Београд, 6. септембар 1901, 1.

[34] [Списак одликованих лица] *Српске новине* бр. 202, Београд, 11. септембар 1901, 1.

[35] Аноним, „С пута наших величанстава“, *Српске новине* бр. 198, Београд, 6. септембар 1901, 1.

пријатељски, а њихов долазак поздравили су и опозициони посланици из овог краја у Народној скупштини. Идеја завичаја је током ефемерног спектакла била изнад политичких подела и идеолошке различитости.

Штампа:

Српске новине, 1901.

Литература:

Abeles Mark, *Antropologija države* (Zemun: Biblioteka XX vek; Beograd: Ćigoja štampa, 2001)

Бојовић Радивоје, *Бојородичина црква на Морави* (Чачак : Народни музеј Чачак, 1992)

Борозан Игор, *Рејрезенџајивна кулџура и џолиџичка џројџаанда : сџоменик кнезу Милошуу Неџоџину* (Београд : Филозофски факултет, Катедра за историју уметности новог века, 2006)

Вуковић С., „Бараћ, Сава (Ђорђе)”, у: *Српски биоџрафски речник 1, А-Б*, (Матица српска: Нови Сад, 2004), 418.

Давидовић Горан, Павловић Лела, *Исџорија Чачка : хронолоџија од џраисџорије до 2000. џодине* (Чачак: Међуопштински историјски архив, 2009)

Јаковљевић Милутин, „Јован Кривача и Илија Кривачић – забелешке знатнијих догађаја (1853-1909)”, *Изворник 1*, Чачак, 1984, 7-36.

Маџаревић Радош Ж., *Први џрађани Чачка 1839-1914* (Чачак : Међуопштински историјски архив, 2012)

Мишић Биљана, „Ефемерни спектакл : проглашење Краљевине Србије 1882”, *Наслеђе 6*, Београд, 2005, 85-106.

Мојсиловић Мирослав Миле, *Аџошекарсџиво у Чачку* (Чачак : Апотеке „Др Драгиша Мишовић”, 1976)

Недељковић Божидар С. Рочкоман, *Траџична џубав краљице Драџе* (Београд : Штампарија „Зора”, 1938)

Павловић Иван С., *Никола Милићевић Луњевица (биоџрафија)*, пр. Бориша Радовановић ([Београд]: Удружење братства Милићевића; Крагујевац : Историјски архив Шумадије, 2015)

Протић Милисав Д., *Драџачево и њеџови славни синови* [Б. м. : б. и., 1940]

Рајић Делфина, Тимотијевић Милош, *Црква Свеџој Вазнесења Хрисџовој у Чачку* (Чачак : Народни музеј Чачак, 2011)

Рајић Сузана, *Александар Обреновић : влаџар на џрелазу векова : сукобљени свеџови* (Београд: Српска књижевна задруга, 2011)

Ристић Љубодраг П., „Краљеви у Краљеву (1882-1889-1904)”, *Рудо Поље, Карановац, Краљево : (од џрвих џомена до Првој свеџској раџа)*, ур. Никола Тасић, Драган Драшковић, (Београд : Балканолошки институт САНУ ; Краљево : Народни музеј, 2000), 233-246.

Столић Ана, *Краљица Драџа Обреновић* (Београд : Завод за уџбенике, 2009)

Тимотијевић Милош, „Бој на Љубићу у званичној репрезентативној култури Чачка током XIX и XX века”, у: *Српска револуџија и обнова државносџи Србије : двесџа џодина од Друџој српској усџанка*, ур. Радомир Ј. Поповић (Београд: Историјски институт; Чачак: Међуопштински историјски архив, 2016), 215-240.

Тимотијевић Милош, „Епископи жички (1834-1911): биоџрафије из 'Прегледа цркве епархије жичке'", *Наша џрошлосџ 11*, Краљево, 2010, 219-244.

Тимотијевић Мирослав, *Таковски усџанак – српске Цвеџи : о јавном заједничком сећању и заборављању у симболичној џолиџици званичне рејрезенџајивне кулџуре* (Београд: Историјски музеј Србије : Филозофски факултет, 2012)

SPLENDOR OF HOMELAND FESTIVITY: VISIT OF KING ALEXANDER AND QUEEN DRAGA TO ČAČAK IN 1901

An ephemeral spectacle that accompanied the arrival of King Alexander and Queen Draga Obrenović during their visit to Čačak on 15-17 September 1901, was part of the official representative state culture of the Kingdom of Serbia at that time, which aimed to show the “ideal” state system – the people’s monarchy. The political rituals that were performed during the visit were supposed to confirm the elaborate relational networks between the capital and the periphery. Between Belgrade and Čačak, the birthplace of the queen’s mother and part of the wider homeland of the Obrenović and Lunjevica families.

Official state reports presented the visit of the ruling couple to Čačak at the beginning of September 1901 as a return to their homeland. Such an event always represents a kind of ritual exchange between

the interior of the country, from which legitimacy is drawn, and the capital, the symbol of the larger state union, which has the task of “rewarding” the homeland. Everything is presented as a “just” return of things to their place, because rulers naturally do not forget their native place, which enabled them to take off politically. At the same time, the main topics of verbal political communication become friendship and loyalty.

The example of the extremely unpopular Queen Draga Obrenović and the Obrenović dynasty hated by the most numerous opposition political party in Serbia, the People’s Radical Party, shows how, in the homeland, such political relations are put in the background, while the values of kinship, friendship and loyalty to the native land are emphasized.

Miloš TIMOTIJEVIĆ, PhD

L’ÉCLAT FÉRIÉ DES FESTIVITÉS DE LA PATRIE: LA VISITE DU ROI ALEKSANDAR ET DE LA REINE DRAGA À CACAK EN 1901

Le spectacle éphémère qui accompagna la visite du roi Aleksandar et de la reine Draga Obrenovic à l’occasion de leur visite à Cacak les 15-17 septembre de l’année 1901, fut également la partie officielle de la culture nationale représentative du système national “idéal” – de la monarchie nationale. Les rituels politiques qui furent réalisés durant la visite auraient confirmé les réseaux de relations ramifiées entre les capitales et la périphérie. Entre Belgrade et Cacak, ville de naissance de la mère de la reine et la partie de la vaste patrie des familles Obrenovic et Lunjevica.

Les rapports nationaux officiels montrèrent la venue du couple régnant à Cacak au début de septembre de l’année 1901 comme retour au pays. Un tel événement représente toujours un rite spécifique d’échange entre la province, d’où se puise la

légitimité, et la capitale, symbole de la communauté nationale vaste, qui a pour rôle de “récompenser” la patrie. Tout est montré comme un retour “légal” des choses à leur place, puisqu’il est naturel que le souverain n’oublie pas sa région natale qui lui a permis l’envol politique. D’autre part, les thèmes essentiels de la communication politique verbale devinrent l’amitié et la loyauté.

En se conférant à l’exemple de la reine extrêmement impopulaire Draga Obrenovic et de la dynastie Obrenovic, confrontée à la haine auprès du parti politique de l’opposition le plus nombreux, le parti radical national, on démontre comment de telles relations politiques dans la patrie sont placées dans l’arrière-plan, tandis que les valeurs familiales, amicales et loyales à la région natale sont mises en évidence.

Milos TIMOTIJEVIC, DR